

Nevelésbe vett fiatalok informatikai
tájékozottsága, informatikai
eszközökhöz való hozzáférése,
Digitális Esély Pályázat

2017

Tartalom

Bevezető	3
Gyermekvédelmi intézményrendszerfőbb elemei	4
A nevelésbe vett gyermekek helyzete az állami rendszerben	6
Programban résztvevő intézetek bemutatása	8
Kalocsai Gyermekotthon, Általános Iskola és Szakiskola	8
Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon	10
A program bemutatása	12
Helyszíni tapasztalatok:	14
Program során tapasztalt attitűdök, kompetenciák	15
Javaslatok a program tapasztalatai alapján	17
Nagyobb hangsúly a tudatos internethasználat mellett	17
Lehetséges jövőkép felvázolása adigitális munkaerőpiacon	18
Intézetek digitális eszközparkjának fejlesztése	19
A bentlakó fiatalok mellett a nevelők továbbképzése a digitális technológiák terén ..	19
Javasolt a döntéshozók számára előterjeszteni az internet használatát szabályzó rendelet lehetőségének megvizsgálását	20
Zárszó	21

Bevezető

Az Intelligens Társadalomért Országos Szövetség 1999-ben jött létre azzal a céllal, hogy elősegítse és támogassa az információs társadalom értékeinek hazai elterjedését. E célkitűzésen belül elsősorban a közigazgatás, egészségügy és információbiztonság területeire fókuszált, tevékenysége során közvetítő szerepet töltött be a szektor szereplői között.

Az ITOSZ alapvetése szerint az intelligensen szerveződő társadalomban mind az önkormányzati és az állami közszolgáltatások, mind pedig a versenyszféra szolgáltatásai a digitális technológia adta lehetőségekre épülnek, különös tekintettel a mobileszközök, a big data és a dolgok internete által meghatározott trendekre. Olyan szolgáltatásokra van szükség, amelyek az ügyfél kényelméről, tehermentesítéséről élethelyzetére figyelemmel a lehető legszélesebb körben gondoskodnak.

Ezen alapelv felismerése, terjesztése és fejlesztése érdekében széles társadalmi körben van szükség ismeretterjesztésre, érdekképviselőre, képzésre, kompetenciák fejlesztésére.

Az ITOSZ tevékenységét nonprofit jelleggel, közhasznú tevékenység formájában látja el.

A németországi walldorfi székhelyű SAP SE a világ 190 országában vállalati szoftverek és szoftverekkel kapcsolatos szolgáltatásokat nyújtó piacvezető cég. A vállalat több mint 40 éves történetében – profiljának is köszönhetően – prioritást élvez az innováció és az oktatás ösztönzése. A fenntartható jövő záloga az oktatás, hisz adott helyzetben a változtatni tudás, a világban fellelhető lehetőségek felfedezése éppen a megfelelő oktatásnak köszönhető. Ez a sikeres jövő (felzárkózás/társadalmi befogadás) záloga, mely versenyképességet biztosít a fiataloknak a foglalkoztatás világában. Az oktatás ösztönzésével az SAP Hungary Kft. hozzájárul a helyi közösségek mindennapi életének könnyebbé tételéhez: a társadalomban való boldoguláshoz, az emberek életminőségének javításához. A Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács a kormány javaslattevő szerve. Legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy véleményezi a kormány felé az információs társadalom kialakításának programját, az informatika, hírközlés és média területére vonatkozó stratégiai döntéseket, a kutatás és

fejlesztés irányvonalának meghatározását, valamint a területet érintő kormányrendeletek, miniszteri rendeletek tervezeteit, előterjesztéseket, és jogszabály-tervezeteket.¹

A két szervezet közösen kiírt pályázata, a Digitális esély program, melynek célja szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok infokommunikációs oktatása-képzése, digitális esélyegyenlőségének növelésére irányuló programok megvalósítása.

A Digitális Esély 2016. kiírás szociálisan rászoruló kategóriaként tüntette fel a gyermekotthonban élő fiatalokat.

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Esélyteremtési Főosztályával folytatott egyeztetés alapján a legalapvetőbb digitális írástudásbeli képességek építésében látjuk indokoltnak és szükségesnek az ismeretátadást. A gyermekotthonban felnőtt fiatalok számára kulcsfontosságú, hogy önálló életüket segítő informatikai készségeket sajátítsanak el, ezáltal kiküszöböljék a tudás hiányában fenyegető munkaerő piaci leszakadást.

Gyermekvédelmi intézményrendszer² főbb elemei

A gyermekvédelmi intézményrendszer azokat a családokat segíti, amelyek az élet valamely területére rászorulnak. A gyermekjóléti alapellátások elsősorban a családban élő gyermekeket, a gyermekvédelmi szakellátások pedig a családjukból kiemelt gyermekeket támogatják

Az alapellátások közé tartozik: a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása, a gyermekek átmeneti gondozása.

Települési szinten elérhető a szakértelmével nevelési, gondozási tanácsokat adó gyermekjóléti szolgálat. Az alapellátások közé tartozik az átmeneti gondozás is, mely olyan kiskorúaknak biztosítja az ellátását, akiknek a családjá egy adott pillanatban képtelen megoldani egy – általában és alapvetően a lakhatással összefüggő – élethelyzetet.

A szakellátás, a szülői felügyelet – és esetleges rokoni segítség – nélkül maradt kiskorúak és fiatal felnőttek teljes körű ellátását biztosítja. Minden olyan gyermeket, akinek valamilyen oknál fogva nincs szülői felügyeletet gyakorló szülője, rokona, gyámság alá helyezi a

¹ NHIT weboldal

² A KSH Állami gondoskodástól a mai gyermekvédelemig c. tanulmánya alapján

területileg illetékes gyámhivatal. A gyámság alatt állók közül minden második kiskorúról – az érintett gyermek rokonaként vagy ismerőseként – családba fogadó személy vagy harmadik személy saját háztartásában gondoskodik. Amennyiben erre nincs lehetőség, akkor kerül a gyermek szakellátásba: 12 éves kor alatti gyermek esetében elsősorban a nevelőszülőhöz történő elhelyezést preferálják a gyámhivatalok, de jelentős a gyermekotthonokban illetve a lakásotthonokban elhelyezett kiskorúak száma is. A szakellátásban elhelyezett fiatalok törvényes képviselőjét minden esetben a kinevezett gyermekvédelmi gyám látja el.

A nevelésbe vételi határozat meghozatala előtt 30 nap áll a szakemberek rendelkezésére, hogy döntsenek a gyermek sorsáról: visszakerül-e a családjába vagy nevelésbe veszik, vagyis a szülő/szülők felügyeleti jogát határozatlan ideig felfüggesztik. Ha a kiskorú helyzete a nevelésbe vétel elrendelésével sem oldható meg hosszabb távon, újabb hatósági intézkedésre kerülhet sor. Ezeknek a gyermekeknek szülei már nem rendelkeznek szülői felügyeleti jogukkal, a kiskorúak könnyebben örökbe adhatóak, illetve a rendszernek évekig meghatározó tagjai lehetnek. A szakellátásban részesülő gyermekeket elsősorban nevelőszülőnél, ha erre nincs lehetőség, gyermekotthonban, lakásotthonban, ha pedig egészségi állapota indokolja, ápolást–gondozást nyújtó intézményben helyezik el. Egyre több ellátott nevelőszülőnél él, családi körülmények között, de a gyermekotthonokban elhelyezettek közül is minden második gondozott családi házból kialakított, úgynevezett lakásotthonban nevelkedik. Ebben a formában maximum 12 gyermeket helyeznek el, ahol a személyes gondozás, nevelés kerül előtérbe. Az elmúlt évtizedekben a nagy létszámú otthonok irányából a nevelőszülői kihelyezés illetve a lakásotthonok felé tolódott a hangsúly, ezáltal a gondozottak életkörülményei javultak. A gyermekvédelmi rendszer része a bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt, illetve előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok javítóintézeti ellátása. A fiatalok javítóintézeti neveléséről külön törvény rendelkezik.

A nevelésbe vett gyermekek helyzete az állami rendszerben

Ma Magyarországon 2 380 000 gyermek él. Ebből 21 500 állami gondozásban. Tehát minden századik.

Ez nagyjából megfelel az európai statisztikáknak. A 21 500 gyermekvédelmi gondoskodásban élő 85 százaléka kiskorú, a többi utógondozott fiatal, 18- 25 éves korig. Régebben ez a szám jóval magasabb volt, a 70-es években nagyjából 35 ezer kiskorú élt állami gondozásban.

Magyarországon 1898. óta beszélhetünk az állami gondozottak intézményesített ellátásáról. Az 1898-as törvény értelmében minden elhagyott gyerekről az állam köteles gondoskodni 7 éves korig. A következő lépést az jelentette, hogy ezeket a gyermekeket az állam vette pártfogásba, gondozásukat állami gyermekmenhelyek és nevelőszülői hálózatok révén oldotta meg. A XX. század végéig ez maradt az alapvető struktúra, vagyis az állam hatósági határozat alapján nyújtott segítséget az arra rászoruló kiskorúaknak oly módon, hogy családjukból kiemelve őket, intézeti vagy ellenőrzött nevelőszülői ellátást biztosított számukra. Az igazi változást a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

hozta (Gyvt.), ami szemléletmódjában is gyökeresen eltért a közel száz éven át tartó gyermekvédelmi gondoskodástól. Elsődleges célja a megelőzés, a veszélyeztetett gyermekeket abban segíti, hogy – ameddig csak lehetséges – saját családjukban nevelkedhessenek. Ha ez nem oldható meg, akkor emeli csak ki a gyermekeket családjukból és helyezi el őket otthonban vagy nevelőszülőnél, hangsúlyozva ez utóbbi jelentőségét, megteremtve a családban nevelkedés feltételeit.

A nagykorúságuk betöltése után a gyermekvédelmi ellátásban részesülő fiataloknak lehetőségük van az un. utógondozói ellátás igénylésére, amennyiben létfenntartásukat önállóan nem tudják biztosítani: nappali tagozaton tanulnak, csekély jövedelemmel rendelkeznek vagy bentlakásos szociális intézménybe várják a felvételüket. Az utógondozói ellátottak száma az ezredforduló óta 4 ezer fő körül stagnál. A rendszerben nagykorúvá váló fiatal felnőtteknek sokszor ez az egyetlen lehetőségük arra, hogy még védett környezetben maradjanak, ezért a törvényhozók szükségesnek látták a Gyvt. módosítását: egyes esetekben akár 25 éves korukig maradhat utógondozói ellátottak ezek a fiatalok.

Programban résztvevő intézetek bemutatása

Kalocsai Gyermekotthon, Általános Iskola és Szakiskola

A Bács-Kiskun megyei Kalocsán a város nevét viselő gyermekotthon az úgynevezett problémás, hátrányos családi-társadalmi helyzetű gyerekek, fiatalok kerülnek 12–18 éves koruk között.

Kalocsai Gyermekotthon épülete

A jelenlegi gyermekotthon épületét még a 19. században építették Kalocsán. Nevelési-oktatási célokra az 50-es évektől használják: az akkor még fiúnevelő-javító intézet ekkor kapta meg a Belvárosi Iskola korábbi kollégiumi épületét a Szent István úton. A 90-es évektől az intézményt átminősítették gyermekotthonná, és – folyamatosan más-más minisztériumok fennhatósága alatt – máig állami finanszírozásban működik. Jelenleg csaknem 50 gyermek és

fiatal lakik az otthonban, amely – a szakmai és technikai dolgozókat is beleértve – összesen 75 alkalmazottat foglalkoztat. A tanárok és nevelők jellemzően pedagógusi (és több esetben szociális), a gyermekfelügyelők és gyermekvédelmi asszisztensek OKJ-s képzés birtokában vállalnak itt munkát.

A kalocsai intézet az országban működő négy speciális otthon egyike, klasszikus értelemben vett zárt intézet, ahol rácsok, záruk, kerítés, személyzet ügyel arra, hogy senki ne szökhessen meg. Itt a fiatalok ugyan maguk osztják be a pénzüket, idejüket, de az intézet falait csak tanári felügyelettel hagyhatják el.

Az Intelligens Társadalomért Országos Szövetség (ITOSZ) elnökségi tagja, Zala Mihály előadást tart és beszélget az internetezés kockázatáról a Kalocsai Gyermekotthon, Általános Iskola és Szakiskola előadótermében 19 fűúval.

Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon

A Rákospalotai Javítóintézet történelme több, mint 125 éves, az intézmény alapításának éve 1890., 1995. évben nyílt meg a jogi útja az előzetes letartóztatásba helyezett fiatal korú lányok befogadásának. 2006-ban kapott az intézmény lehetőséget arra, hogy – céljaiban és eszközrendszerében hasonló, de mégis különbségeket is mutató – speciális gyermekotthoni részleget működtessen. Az intézmény lehetőséget biztosít az utógondozói ellátásra is, főként a javítóintézetből elbocsátott, de esetenként akár előzetes letartóztatásból szabaduló vagy speciális gyermekotthoni részből elbocsátott, már nagykorúságukat elért fiatal lányok számára. 2016. novemberétől az intézmény 4 anya és 4 gyermeke számára együttes elhelyezést biztosít egy külön részleg működtetésével.

Rákospalotai Javítóintézet épülete

Összességében az intézetben élő lányok, devianciákkal, magatartási zavarokkal, pszichés problémákkal, szerhasználattal küzdenek. Egy időben hozzávetőleg 60 lány él az intézményben, átlagosan 2 évet töltenek itt.

A Rákospalotai Javítóintézetben és Speciális Gyermekotthonban – az előzetes letartóztatottak részlegben, a javítóintézeti csoportokban, illetve a speciális gyermekotthonban – elhelyezett fiatalkorú lányok bekerülése eltérő büntető-eljárásjogi, illetve gyermekvédelmi törvények keretein belül történik, azonban a nevelési-oktatási célok nagy része azonos szükségleten alapul és ennek függvényében hasonló eszközrendszer alkalmazását igényli.

A javítóintézeti nevelt és előzetes letartóztatásba került fiatalkorúak már a bűncselekmény elkövetése után kerülnek intézményünkbe és elsődleges céljaink között szerepel a reszocializációjuk és integrációjuk támogatása, ezen keresztül az ismételt bűnelkövetés megelőzése.

Zala Mihály, az Intelligens Társadalomért Országos Szövetség (ITOSZ) elnökségi tagja tart előadást és beszélget az internetezés kockázatáról a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban 13 lánnyal.

A javítóintézeti nevelt és előzetes letartóztatásba került fiatalok már a bűncselekmény elkövetése után kerülnek intézményünkbe és elsődleges céljaink között szerepel a reszocializációjuk és integrációjuk támogatása, ezen keresztül az ismételt bűnelkövetés megelőzése.

A speciális gyermekotthonba utalt fiatal lányok valamely speciális szükséglet miatt igénylik a hagyományostól eltérő gyermekvédelmi választ, mivel akár a magatartási problémáik, akár pszichoszociális zavarai, vagy már kis kriminalitásba torkolló magatartásuk miatt veszélyeztetettségük nagyobb lehetőséget mutat akár a bűnelkövetővé, ismételt bűnelkövetővé vagy az áldozattá válás felé vezető úton.

A program bemutatása

A program során a kiválasztott intézetekben a bent lakó fiatalok számára az ITOSZ egyesület szakmai programot készített. A szakmai program fő vezérfonala az internetes biztonság. A digitális kompetenciák fejlődésével egyre nagyobb hangsúlyt kell helyezni az internet tudatos és biztonságos használatára.

Egyre elterjedtebbek az internetes csalások, online bűnözés, melynek egyik formája, hogy a tájékozatlan felhasználókat kihasználva adathalász és egyéb technikák segítségével károsítják meg az áldozatukat. Az előadások célja, hogy a fiatalokat felkészítse ezekre az esetleges támadásokra. Fő fókusz volt az előadások során az adatvédelem, melynek keretében a fiatalok tájékoztatást kaptak az internetes jelenlétük kockázatairól. A közösségi média felületeire feltöltött fényképek, közösségi médiákon való megnyilvánulások, aktivitások hatással lehetnek a fiatalok későbbi életére, akár a munkahely keresés vagy bármilyen közösségi szerepvállalás tekintetében. Ezekon felül a fiatalok betekintést nyerhettek az e-ügyintézés menetébe, kiemelve annak előnyeit.

A megtartott előadások blokkjai az alábbiak voltak:

- 1, A világháló megismerése, böngészés, keresés az interneten

A blokk célja olyan alapvető internetes szolgáltatások bemutatása, amelyek felkeltik a fiatalok érdeklődését az elektronikus megoldások iránt. Fontos cél, hogy képessé tegyük őket arra, hogy önállóan is elvégezzenek alapvető feladatokat, tudják, hogy mit hol találnak. Bemutatásra kerülnek az információgyűjtés hatékony módjai, az elektronikus kapcsolattartás szolgáltatások.

2, Az e-Ügyintézés fajtái, az ügyfélkapu használata

A személyigazolvánnyal, esetleg útlevelel, jogosítvánnyal rendelkező 15-18 év közötti fiatalok már találkoznak a hivatalos ügyintézés menetével, ezért érdemes megismerniük, milyen előnyökkel jár az elektronikus ügyintézés.

A képzési blokkban az alábbi kérdések kerültek bemutatásra:

Miben különbözik az e-Ügyintézés a hagyományos ügyintézésétől? Regisztráció az ügyfélkapun. Melyek az előnyei az e-Ügyintézésnek? Hol zajlik az e-Ügyintézés? Ügykeresés, jogszabálykeresés, pályázatok, űrlapok, nyomtatványok használata.

3. Információbiztonság, biztonságtudatosság

Az előadás felhívta a figyelmet a legáltalánosabb internetes és számítógépes biztonsági kockázatokra, a legalapvetőbb védekezési módokra. Az előadás bemutatta a vírusirtó programok működési logikáját, egy konkrét biztonsági szoftver alapszintű használatát. A fiatalok megismerhették az aktuális internetes veszélyeket.

Az előadás kitért arra, hogyan óvhatjuk meg értékes adatainkat, hogyan archiváljuk biztonságosan.

A három blokkot közös munkán alapuló workshop zárta, amely során kivetített számítógépes képernyőn az előadók bemutatták, hogyan kell elkészíteni hivatalos leveleket, önéletrajzot.

A témakörben az ország legjobb szakemberei tartottak előadást, Zala Mihály, volt miniszteri biztos, jelenleg az EY Magyarország - kiberbiztonsági tanácsadó üzletág igazgatója valamint Mester Sándor, a neves informatikai szaklap, a Computer World, lapigazgatója.

Ez előadások interaktív jellegűek voltak, melynek keretében az előadás közben a fiatalok folyamatosan kérdezhettek az előadóktól, az előadók a jelenlévő fiatalok aktivitásainak tükrében részleteztek témaköröket.

Helyszíni tapasztalatok:

EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthonában két előadást tartott az ITOSZ. Az előadáson részt vevő fiatalok a javító nevelésbe vett 17-19 éves lányok, valamint olyan bentlakó hasonló életkorú lányok, akik előzetes letartóztatás státuszában voltak.

A csoportok érdeklődéssel fogadták az internetes biztonság és a biztonság tudatos felhasználói szokásokat bemutató előadásokat, a speciálisabb ismereteket is érdeklődve fogadták, a főbb üzeneteket kérdések feltételével is visszaigazolták.

Érdeklődésük különösen a személyes adatok biztonságával kapcsolatos veszélyekre terjedt ki, pl. fotók védelme, jelszófeltörés, stb.

Az előzetes letartóztatásban levők a bírósági döntésig nem használhatnak telekommunikációs eszközöket, a javító nevelésben lévők pedig szigorú szabályozás szerint, pl. iskolai tanmenet részeként, vagy heti meghatározott időszakban.

Felhasználói profiljuk lényegében csak internetes kommunikációra terjed ki, elsősorban facebook használat, üzenetküldés, képek megosztása. Információkat nagyon alacsony mértékben keresnek az interneten, de a csoportok egy egy hangadó tagja általánosabb jártasságot mutatott.

A Kalocsai Gyermekotthonban hasonló összetételű, fiúkból álló csoportnak tartottuk meg az előadást, hasonló tapasztalatokkal.

A javítóintézeti nevelés végrehajtása során a fiataikorúval szemben emberi méltósága tiszteletben tartásával, életkori szükségletei figyelembevételével kell bánni, és a törvényben meghatározott korlátozások kivételével gondoskodni kell jogai megkülönböztetés nélküli biztosításáról és védelméről. A javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt a törvényes képviselő gondozási és nevelési joga szünetel, ez a jog a javítóintézet igazgatóját (a továbbiakban: igazgató) illeti meg.

Az intézmények jó lehetőségekkel bírtak a prezentációk megtartásához, rendelkeznek projektorral, az informatikai felszereltség viszont attól függ, van-e képzés is az intézményben. Képzés megléte esetén számítógépes teremben állnak rendelkezésre 5-10 éves PC-k.

Program során tapasztalt attitűdök, kompetenciák

Az állami gondozott intézményében a fiatalok elektronikai eszközökhöz való hozzáférésük az esetek nagy részében korlátozott.

A nevelőszülőknél élő gyermekek természetes módon használják a modern infokommunikációs eszközöket, a szabályozást természetes módon, a nevelő család oldja meg a saját belátásuk szerint.

A gyermekotthonok és a lakásotthonok saját belső szabályzatokat hoztak létre az internet használatával illetve az infokommunikációs eszközök használatával kapcsolatban. A házirendben, mint a növendékek életét szabályozó alapidokumentumban, az otthonok nagy többségében szó esik az internethasználat szabályairól is. A gyermekotthonoktól a fenntartó kötelezően kér internet-használati szabályzatot, amelyben nem csak a dolgozók internet használati protokollja szerepel, de kitérnek a növendékek ezzel kapcsolatos helyi szabályozására is.

Minden intézmény biztosít valamilyen lehetőséget a gyermekek részére, hogy kapcsolatot tudjanak tartani rokonaikkal, barátaikkal, osztálytársaikkal az interneten keresztül is. Legtöbb helyen a csoportokban lévő asztali gépeken kapnak egyéni időkeretet a növendékek. Több otthonban követve a fejlődést, wifi hozzáférést biztosítanak a növendékeknek, hogy a saját tulajdonú eszközeiken interneteléréshez juthassanak. Azt iskolák egyre bővülő formában használják az internetet, már nem csak az e-napló használata gyakorlat, de az osztályfőnökök, szaktanárok is gyakran kommunikálnak tanítványaikkal e-mail, skype, messenger vagy akár a közösségi hálózatok segítségével is. Ezért is elengedhetetlen, hogy a nevelésbe vett gyermekotthonokban, lakásotthonokban élő növendékek ne csak a használathoz jussanak hozzá, de tisztában legyenek, annak veszélyeivel is.

A tapasztalataink alapján a fiatalok digitális kompetenciái valamennyivel az átlagos kortársaik kompetenciái alatt találhatók. Az internetképes eszközöket csak korlátozott módon használják. A használat elsődleges célja a közösségi médiákon való reprezentáció. A facebook-on elsődlegesen kapcsolattartás kortársakkal, információ megosztás a céljuk. Tapasztalataink alapján a programban résztvevő fiatalok nem tekintenek az online profiljukra olyan komolysággal, mint a kontroll csoportban lévő társaik. Jellemzően előfordul, hogy egy-egy bentlakó több párhuzamos facebook profillal is rendelkezett. A profilok nem saját névvel, hanem fantáziánévvel bírnak. A fiatalok aktivitásai a profilokon, az online világban való tájékozottság alacsony szintje miatt, gyakran a "click bait"³ oldalak tartalmainak megosztása, internetes kvízek, játékok, és álhírek megosztásában merül ki.

A fiatalok kiemelt érdeklődést mutattak az internetes csalások, átverések, internetes bűnözés iránt. A fiatalok önértékelése, elsődlegesen az előzetes letartóztatásban illetve a már büntetett múltú fiatalok körében, saját magukat bűnöző kategóriába sorolják. Több bentlakó feltette a kérdést, hogy hogyan lehet interneten csalni, bűnözni. Az előadók jelezték a fiatalok számára, hogy az ilyen büntetések 5-8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetőek.

A digitális gazdaságban való elhelyezkedés, informatikai életpálya a bentlakók gondolkodásmódjában egyáltalán nem szerepel, nem találkoznak információkkal az elhelyezkedési lehetőségekről.

"Az állami gondoskodásban élő, felnövő fiatalok többnyire kényszerpályára sodort, kiszolgáltatott pályakezdőként „állnak készen” a munkaerő-piaci kihívásokkal szemben. A múltból sok örökséget megtartó intézményrendszer nem képes kompenzálni a rendszerbe bekerült fiatalok/gyerekek pszichoszociális és kognitív hátrányait, sőt sok esetben azokat újratermelve megerősíti a társadalmi életesélytelenségek bonyolult rendszerét, a társadalmi homeosztázis működési mechanizmusát kiszolgálva."⁴

Ezt a tényezőt a digitális kompetenciák fejlesztésében való lemaradás hatványozza. A kontroll csoport, családban felnövő fiatalok, tagjai a digitális írástudást, digitális kultúrát a családi

³ Ilyen oldalak többek között: tudnodkell.info, tudasfaja.hu, hirado.top, tudasfaja.com, a vilagtitkai.com

⁴ Infonia digitális folyóirat, 2012_1, 44. oldal, Szirbik Gabriella

környezetben magasabb szinten sajátítják el, így a munkaerőpiacon való elhelyezkedési esélyeik magasabbak.

Javaslatok a program tapasztalatai alapján

A program során, a fiatalokkal történt interakciók által a szakmai előadók, a programban felkért szakértők megismerhették, az eddig nem kutatott téma, az állami gondozottak digitális kompetenciáinak egy metszetét. A három előadás nem nyújt reprezentatív mintavételt, de az állami gondozott rendszer egységesített szabály és működésrendszere révén a tapasztalatok általánosíthatók a teljes állami gondozásban lévő fiatalok átlagos kompetenciáira, tájékozottságára és lehetőségeire. A levont következtetések alapján a program folytatásának öt irányvonalát határozták meg a szakértők. Az öt javasolt témaköröcsoport az alábbi:

Nagyobb hangsúly a tudatos internethasználat mellett

A fiatalokkal eltöltött idő alatt az előadókban és a szakértőkben tudatosult, hogy a nevelésben vett gyerekek a kortársaiktól eltérő nevelési, nevelés-módszertani okok miatt valamint az elektronikus eszközök használásának korlátozottsága miatt, a digitális kompetenciái, digitális világban való tájékozottsága alacsonyabb. Nagy többségük egyáltalán nincs tisztában az internet használat kockázataival, magatartásnormákkal az online világban. A szakértők javasolják, hogy a gyermekvédelmi intézményrendszer nagyobb hangsúlyt fektessen a digitális írástudás, internethasználat oktatására, átadására. Nyilván az intézményrendszer erőforrásai korlátozottak, így a megfelelő tudatosítás és oktatás érdekében állami és piaci szereplők együttműködése javasolt. Jó példaként szolgál a jelen programot is magáénak tudó Digitális esély program, melyet az SAP cég és az NHIT szervezet támogatásával jött létre. A jövőben a szakértők véleménye szerint több hasonló programra lenne szükség, hogy nevelésbe vett gyerekek fel tudjanak zárkózni kortársaikhoz. Ezt nem ad-hoc rendszerben eseti, éves ciklusonként megvalósítva lenne hatékony, hanem egy, az oktatási anyagokat

rendszerezett, intézményekkel közösen kialakított, több éves állandó program keretén belül javasolt. A tananyag, oktatási metódusok, intézményi elvárások és lehetőségek feltérképezésére javasolt egy szakmai rendezvény, platform létrehozása, melynek tagjai az intézmények vezetői, a gyermekvédelem szakértői, kormányzat képviselői, valamint a ICT iparág azon szereplői, akik fontosnak tartják a társadalmi felelősségvállalást. Az első konferencia eredményeként olyan munkacsoport létrehozása javasolt, ahol a fenti kérdésekre operatív akcióterv készül el, ami alapján a program megvalósítható.

Lehetséges jövőkép felvázolása adigitális munkaerőpiacon

Hazánkban és a modern társadalmakban tapasztalható informatikus munkaerőhiány egyre nagyobb problémát okoz nemzetgazdasági szinten. A témával több szakmai szervezet foglalkozik, több kutatás folyik valamint a megoldásra is több javaslat létezik. A Bell Research által készített, az IVSZ szervezettel közös kutatáson 22.000 informatikus szakember hiányát mutatták ki hazánkban. Az iparágban a bérek folyamatos emelkedése mellett egyre nagyobb a verseny a munkaerőért. Több piaci szereplő nyújt képzéseket, melyek fél, egy, másfél év alatt informatikusokat képeznek a piac számára. A piaci folyamatokon kívül a magyar kormányzat is egyre nagyobb hangsúlyt fektet az informatikus életpálya népszerűsítésére, egyetemi helyek növelésére az IT szakokon.

A gondozásba vett fiatalok munka kilátásai alulmaradnak a családban felnövő kortársaikétól. Jellemzően, a jó képességek ellenére, a legtöbb fiatal nem részesül a közoktatáson kívüli tehetséggondozásban, a felsőoktatási bekerülési esélyeik is alacsonyak. Az informatikai szakma, mint lehetséges hivatás, egy reális célkitűzés lehet a gondozott fiatalok számára. A szakértői csapat javasolja motivációs előadások és egyéb információs programok létrehozását, ahol a gondozott fiataloknak felvázolásra kerül az informatikai életpályára való bekapcsolódás módja, jövőképe. Az előadások, motivációs programok részletes kidolgozása az előző javaslati pontban megállapított szakmai munkacsoport feladatkörébe tartozna.

Intézetek digitális eszközparkjának fejlesztése

A program során, a helyszíneken tapasztalt infrastrukturális viszonyok okán javasolt az intézmények számára egy olyan program kidolgozása, mely a gondozott fiatalok számára hozzáférést biztosít informatikai eszközökhöz. A tapasztalataink alapján az eszközpark elavulás közeli állapotban van a két intézményben. A szakértőkkel és intézményekkel való kommunikáció során valószínűsítjük, hogy a két intézményben tapasztalt eszközpark állomány jellemzi az összes intézmény helyzetét. További kutatások javasoltak, melynek keretében felmérésre kerül az összes intézmény eszközpark állománya. Javasolt továbbá egy olyan program kidolgozása, melynek keretében a piaci és állami szereplők bevonásával, szponzoráció, adomány vagy állami támogatás formájában az intézetek számára modernebb eszközöket biztosítanak. Ennek egy formája lehet a céges szabályzatok tükrében, a céges eszközbeszerzés keretében lecserélt informatikai eszközök (laptop, monitor, asztali számítógép, mobiltelefon, stb.) megfelelő állapotba állítás után mint adomány vagy csekély ellenérték fejében az intézményi fiatalokhoz kerülhetnek. A részletes program kidolgozásához javasolt egy munkacsoport felállítása, melynek tagjai az intézményvezetők, kormányzati delegáltak valamint KKV és multinacionális cégek képviselői, akik a felajánlásokat teszik.

A bentlakó fiatalok mellett a nevelők továbbképzése a digitális technológiák terén

Annak érdekében, hogy a gondozásban lévő fiatalok a digitális kompetenciákat elsajátítsák, magabiztosan tudják használni az informatikai eszközöket, javasolt az intézményekben dolgozó, a fiatalokkal közvetlen kapcsolatban lévő, nevelőket és munkavállalókat képezni. A képzés elsősorban az informatikai biztonság, irodai számítógépes alkalmazások használata mentén kerülne kialakításra. A célja a képzésnek, hogy a gondozott fiatalok informatikai kérdésükkel bizalommal tudjanak azon személyekhez fordulni, akár online személyiségi problémák, online zaklatások esetén is, akikkel szemben a bizalmi kapcsolat már kialakult az intézmény keretei között. Kiemelten fontos, hogy a nevelők, intézményi dolgozók támogatást, segítséget tudjanak biztosítani a fiataloknak, az eddig is betöltött életviteli kérdések mellett az informatikai kérdésekben is. A képzési program által átadni kívánt tananyagok, tudásanyag

összeállításához javasolt egy szakmai munkacsoport felállítása, melynek tagjai informatikai biztonsági szakértők, általános informatika oktatók (tanárok), valamint pszichológusok.

Javasolt a döntéshozók számára előterjeszteni az internet használatát szabályzó rendelet lehetőségének megvizsgálását

Az intézményeknek egyenként bár van informatikai szabályozásuk, ami intézményenként eltérő, de a Gyermekvédelmi törvényben nincsenek megfogalmazva irányelvek, szabályok, se javaslatok a témát illetően. Kiemelten fontos lenne, hogy a nevelésben részesülő fiatalok internethasználatát egy egységes keretrendszer szabályozza. Az irányelvek törvényi vagy rendeleti szintű bevezetése elősegítené a jelenlegi nagyon változó és különálló, ezáltal minőségben nagyban eltérő, intézményi szabályozások egységesítését. A szabályozás által az intézmények egységes keretbe foglalt internet és informatikai eszköz használati szabályozásokat alkotnának, melyeket egy központi hatóság tudna ellenőrizni. A szabályrendszer egységessége elősegítené az esélyegyenlőséget az intézményekben, hogy minden nevelésben részesülő fiatal azonos, biztonságos és kontrollált, lehetőséggel alakítsa ki az online jelenlétét, sajátítsa el, fejlessze a digitális kompetenciákat. A rendszer összeállításának során egy egyensúly kialakítása szükséges, melyben a nevelésben részesülő fiatalok hozzáférését biztosítja az online világhoz, amellet, hogy egy megfelelő szintű ismeretátadást nyújt. Ezen szabályozás biztosítja, hogy a klasszikus családmódban szocializálódó fiatalokkal hasonló módon, megfelelő tájékoztatással, támogatással és szabályrendszerrel sajátíthassák el a digitális írástudást és az internet használatot.

Zárszó

A program során az ITOSZ szakértői valamint a felkért külsős szakértők betekintést nyerhettek a nevelésbe vett, hátrányos helyzetű fiatalok informatikai tájékozottságába, a vizsgált intézmények szabályozási rendszereibe. Az előadások során kirajzolódó kép szerint a gondozásban lévő fiatalok helyzete, a klasszikus családmódban felnövő társaikkal szemben, lényegesen rosszabb. Hogy a fiatalok egyenlő esélyekkel induljanak a munkaerőpiacon, szükséges, hogy a digitális világban tájékozottabbak, felvilágosultabbak legyenek és otthonosan mozogjanak az interneten. Ezen felül az informatikai biztonságot tekintő kérdésekben is szükséges ezen fiatalok oktatása, tapasztalataink alapján az alapvető informatikai biztonsági kockázatokkal sincsenek tisztában.

Javasolt, egy átfogó kutatás elvégzése, mely keretében, reprezentatív mintavétel által egy pontos képet kaphatunk az intézményrendszeréről és a gondozott fiatalokról. A kutatás tükrében intézkedési terv elkészítése lehetséges, ami rendszerszinten képes szabályozni, segíteni és fejleszteni a nevelésben részesült fiatalokat.

Az ITOSZ és a felkért szakértők köszönik az ASP és a NHIT támogatását a program megvalósításához, mely által értéket teremtve voltak képesek részt venni egy rejtett társadalmi probléma megismerésében és helyi szintű kezelésében. A szakértők remélik, hogy a jövőben több hasonló program keretében lesznek képesek pontosabb képet kapni ezen problémáról és országos, átfogó programot alkotni a kezelésére, amivel csökkenthető a hátrányos helyzetű, állami nevelésben lévő fiatalok lemaradása a digitális világban, ezzel is elősegítve a esélyeiket a teljes, sikeres életre.

Bozsoki Róbert, Gyermekvédelmi szakértő,

Bozsoki Dániel, ICT szakértő